

Ο ακαταμάχητος δανδής Οσκαρ Ουάιλντ

Ο Ρίτσαρντ Ελιμαν, στη βιογραφία, ζωντανεύει το πορτρέτο του αντισημιτικού και ιδιοφυούς Ιρλανδού συγγραφέα

Η μορφή του Οσκαρ Ουάιλντ ανταγωνίζεται το έργο του, η αντισημιτικά συμπεριφορά του και οι ατάκες του ανταγωνίζονται τη μοναδική ποιότητα της γραφής του και τα καλλιτεχνικά του επιτεύγματα. Είναι ο τέλειος, ο άφθαστος δανδής. Η ζωή του ήταν έργο τέχνης, μοναδικό και ανεπανόληπτο, πολυκύμαντο, τραγικό· φως και σκοτάδι, αποθέωση και πτώση. Ο χαϊνόμενος των οδοντιών που σάρκαζε τον κοινό του και το μέσο γούστο, καταστραφένος από την τέση που ερωτεύτηκε, φιλολογική, αρρώστια, εξδριττική· ο αισθητής έφτασε να γράφει συγκλονιστικά κείμενα μέσα από τη φυλακή, κείμενα για τον σοσιαλισμό και την κοινωνική δικαιοσύνη.

Ο Ρίτσαρντ Ελιμαν, ένας από τους σημαντικότερους βιογράφους της εποχής μας (βιογράφος του Τζέιμς Τζόις, μεταξύ άλλων), βρήκε έναν ακαταμάχητο πρωταγωνιστή

Η «Κ» προδημοσιεύει το τμήμα που αφορά το πέρασμά του από τη χώρα μας.

στο πρόσωπο του Οσκαρ Ουάιλντ. Ο Ελιμαν αφιέρωσε σχεδόν είκοσι χρόνια δουλειάς στον «Οσκαρ Ουάιλντ» (σύντομα στα ελληνικά, από τις εκδ. Πατάκι), βιβλίο που αποτελεί την οριστική βιογραφία του Ουάιλντ. Η συναισθηματική αντίληψη του βιβλίου, ο πλούτος της αντισφαιρας και των διαλόγων του, και οι λεπτεπίλετες αναφορές των κριτικών αποσπασμάτων ζωντανεύουν με εντυπωσιακό τρόπο το πορτρέτο αυτού του πολυμήτοκου ανθρώπου, που γαλαττώ, τον σπουδαίο θεατρικό συγγραφέα, του τολμηρού υπέρμαχου της πρωτοκαθεδρίας της τέχνης. Έκοψε διαρκώς την αίσθησή ότι τον καθόδεσε η ίδια η φύση της μεγάλης του ευφυΐας, καθώς και η παιγνιώδης διάθεσή του που εύκολα γινόταν περπακτική, να εξοθόσει τις δυναμίες των συμβόλων σε μια ολέθρια επίθεση εναντίον του, την ίδια τη στιγμή που είχε κατορθώσει να αποκτάσει τον απόλυτο έλεγχο της τέχνης του και –μετά τον θάνατό του– «Σημείωση του να είναι κανείς σοβαρός» –να επιβληθεί στο κοινό του.

Δουβλίνο - Οξφόρδη

Αρχίζοντας από την παιδική του ηλικία στο Δουβλίνο και φτάνοντας ως τον Οξφόρδη του Ράσκιν και του Πέτερ, όπου δημιουργούσε τον εαυτό του τόσο ως καλλιτέχνη όσο και ως υπνωτιστικό θέμα που έμελε να θεοποιηθεί, να σατιριστεί και τελικά να οδηγηθεί στην καταστροφή, παρουσιάζεται με υπέροχο τρόπο η εντυπωσιακή αλλά εφημέρη σταδιοδρομία του: ο κόσμος του, τα έργα του, οι φίλοι του. Τον βλέπουμε, όσο ακόμα διανύει τη δεκαετία των 20, να συγκεντρώνει πάνω του με θαυμαστό τρόπο όλα τα γνωρίσματα των ασθεσιών του Ουάιλντ στον Προσφαλισμό, του Ουίστλερ

(τον σκληρό αντιπάλό του στη συνεχή μονομαχία ετοιμότητας πνεύματος), του διδύμου Γκίλμπερτ και Σάιλβαν (οι οποίοι τον χρησιμοποιούσαν στον ήρωα Μπράνθον)... αλλά και να περιδεύει στην Αμερική που λατρεύει τις διαλέξεις, να μαγεύει την υψηλή κοινωνία της Νέας Υόρκης, να πίνει μαζί με τους εκπαικτους εργάτες του ορυχείου στο Λίντβιλ, να νοητεύει τον Ουάιλντ Ουίτμαν και να προσβάλλει άθελά του τον Χάιντ Τζέιμς. Κατακτά το Παρίσι του Γκοτσκάλφ και του Μολιέρη, τον υποδέχεται η Σάρα Μπρενάρ, προκαλεί αμνησκία στον Προυστ (και στους γονείς του) και παίζει τον ρόλο του Μερσιτοφελή πλάι στο νεαρό Φόουστ που υποδέχεται ο Αντρέ Ζίντ.

Καταστροφικό πάθος

Τον βλέπουμε να αμφιταλαντεύεται ανάμεσα στον έρωτα για τις γυναίκες και στον έρωτα για τους άντρες –σε ηλικία μόλις 32 ετών, τρία χρόνια μετά τον γάμο του με την Κόνστανς Λόιντ που τον υπεραγαπά, ατυχήθηκε πλήρως για πρώτη φορά ότι ήταν ομοφυλόφιλος. Εψάχνε ένα κυρίακο πάθος –το οποίο και βρήκε στο πρόσωπο του όμορφου, κακοισθημένου και άστατου Λάρουα Λαφοντ Ντράγκας– και το πάθος αυτό θα τον οδηγούσε τελικά στην ίδια του την καταστροφή. Η δραματική χροιά της τρεμής τους σχέσης αποκαλύπτεται με υπέροχο και εντυπωσιακό τρόπο – όπως και η κορυφή της, έπειτα από δύο δίκες που προκάλεσαν αίσθηση, με την διαπίστωση του Ουάιλντ, οι κτηνώδεις συνθήκες της φυλακίσεώς του, και ο τραγικός θάνατός του στην εξορία, σε ηλικία 46 ετών.

Νέες πτυχές

Ο Ουάιλντ καθοφορούσε ανάμεσα στους σπουδαίους και τους περβόλους της εποχής του, οι φωνές των οποίων αντικρούσαν στο βιβλίο μαζί με τη δική του φωνή – φωνές που ακούει να κάνουν σπινθηροβόλους διαλόγους, να εκφοράζουν το πάθος τους, να συγκρούονται και να διαζεφίζονται με πνευματώδη τρόπο. Ο Ελιμαν αξιοποιεί πλήθος τεκμηρίων, πολλά εκ των οποίων έρχονται για πρώτη φορά στο φως, και ανακαλύπτει στη «Σαλομίμ», στο «Πορτραίτο του Ντόριαν Γκρέι», στη «Σημείωση του να είναι κανείς σοβαρός», καθώς και σε άλλα έργα, νέες πτυχές του συγγραφέα τους, αποκάλυπτοντας έτσι έναν Ουάιλντ που είναι πιο σπουδαίος και πιο συγκλονιστικός απ' όση ο μύθος του αφίνει να φανεί, έναν Ουάιλντ που δεν είναι μόνο η προσωποποίηση της δεκαετίας του 1880 και της δεκαετίας του 1890 αλλά μπορεί ακόμα και σήμερα να θέτει υπό αμφισβήτηση τις παραδοχές μας με την προκλητική του ευφυΐα. «Το πνεύμα του», γράφει ο Ελιμαν, «είναι παράγοντας ανανέωσης, ταιριαστό τόσο με την εποχή μας όσο και με εκάτο χρόνο πριν. [...] Είναι ένας από μας».

Από αυτή την περίφημη βιογραφία, προδημοσιεύουμε το τμήμα που αφορά το πέρασμα του Ουάιλντ από την Ελλάδα.

Ο Ρίτσαρντ Ελιμαν, βιογράφος του Οσκαρ Ουάιλντ, αξιοποιεί πλήθος τεκμηρίων, πολλά εκ των οποίων έρχονται για πρώτη φορά στο φως.

Δύο δεκαετίες έρευνας και συγγραφής

Ο Ρίτσαρντ Ελιμαν, κατά τη διάρκεια της μακράς και λαμπρής σταδιοδρομίας του, κατέκτησε τη διεθνή αναγνώριση ως μελετητής, καθηγητής αγγλικής λογοτεχνίας, κριτικός και βιογράφος. Η μεγαλύτερη βιογραφία του για τον Τζέιμς Τζόις θεωρείται η σπουδαιότερη λογοτεχνική βιογραφία του 20ού αιώνα. «Πρόκειται για ένα έργο της βιογραφικής τέχνης», μ' αυτά τα λόγια υποξέθηκε ο Αμερικανός κριτικός Leon Edel τη βιογραφία του Οσκαρ Ουάιλντ «το τελευταίο βιβλίο του Ελιμαν, το οποίο αποτελεί επιστέγασμα της καριέρας του και ανιχνεύει για να δηλώσει ότι «αυτό το πορτρέτο της πλέον τραγικής μορφής της βικτωριανής εποχής υποσκελίζει ακόμα και την περίφημη βιογραφία του για τον Τζόις». Στην Αγγλία, ο Anthony Burgess έγραψε ότι είναι «ένα σπουδαίο βιβλίο [...] το καλύτερο αριστοτεχνικό [...] προίτην της μακροχρόνιας και ακολαστικής εργασίας του, η οποία αποτελεί επίσης έκφραση της ανεπτυγμένης κριτικής αίσθησης του Ελιμαν, της

τεράστιας πολυμηθείας του, και της μεγάλης ανθρωπιάς του». Ο Ελιμαν γεννήθηκε το 1918 στο Χάιλντ Παρκ του Μισγκαν. Σπούδασε στο Γέιλ και στο Τρίνιτι Κόλετζ του Δουβλίνου. Δίδαξε στο Χάρβαρντ, στο Γέιλ, στο Πανεπιστήμιο Νορθγουέστερν, στο Πανεπιστήμιο Εμρι, στο Πανεπιστήμιο του Σικάγο, στο Πανεπιστήμιο του Ίνδιανά και στην Οξφόρδη, όπου διδάσκαε καθηγητής Αγγλικής Λογοτεχνίας στην έδρα Goldsmith και εταίρος του Νιου Κλέιτζ. Το «James Joyce» (National Book Award, 1959) προηγήθηκε το «Yeats: The Man and the Masks and The Identity of Yeats», και ακολουθήσαν –μεταξύ άλλων βιβλίων που επισυνέθηκαν από τους κριτικούς– δύο τόμοι με τα γράμματα του «Eminent Domain» και το «Four Dubliners». Ο Ελιμαν πέθανε τον Μάιο του 1987, στην Οξφόρδη, λίγο μετά την ολοκλήρωση του «Οσκαρ Ουάιλντ», βιβλίου στο οποίο είχε αφιερώσει σχεδόν δύο δεκαετίες μελέτης, έρευνας και συγγραφής.

Ταξίδι στην Ελλάδα

«Για να είναι κανείς αρχαίος Έλληνας θα πρέπει να μην έχει ρούχα για να είναι κανείς μεσαιωνικός θα πρέπει να μην έχει σώμα για να είναι κανείς σύγχρονος θα πρέπει να μην έχει ψυχή. Το μόνο πνεύμα που βρήκατε σε μεγάλη απόσταση από μας είναι το μεσαιωνικό· το αρχαιοελληνικό πνεύμα είναι κατ' ουσίαν σύγχρονο».

ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΝΤ

Την Κυριακή του Πάσχα, την 1η Απριλίου, πήγαν στο Μπρίντζ και το ίδιο βράδυ πήγαν το πλοίο για την Ελλάδα. Ξύπνησαν το χάραμα και είδαν μπροστά τους την Κέρκυρα. Στις 3 Απριλίου πήγαν στη Ζάκυνθο, όπου ο Ουάιλντ συνάντησε ξαφνικά ένα νεαρό βοσκό μ' ένα μικρό αρνί κρεμασμένο γύρω απ' το λαιμό του, όπως ο' έβαν πίνακα του Καλού Ποιμένα. Στο Κατάκολο, στην επόμενη στάση τους, τους συνάντησε ο δρ Γκοτστάρ Χίροφιλντ, διευθυντής των γερμανικών ανασκαφών στην Ολυμπία, ο οποίος την επομένη τους οδήγησε έφιππος στον αρχαιολογικό χώρο. Στην κατοικητή ζωή του ο Ουάιλντ θα έλεγε στον Τσαρλς Ρίκτς: «Ναι, ήμουν παρών κατά τη διάρκεια της ανασκαφής όπου σκόπευαν το μέγα Απόλλωνα απ' το φουσκωμένο ποταμό. Είδα το ζωικό τεττονιόμο χέρι του να εμφανίζεται πάνω απ' το νερό. Το πνεύμα του θεού εξακολουθούσε να ζει μέσα στο μάρμαρο». Στην πραγματικότητα, δεν είχε βρεθεί το χέρι του Απόλλωνα, αλλά το κεφάλι του, συγκεκριμένα στην Ήρα, και μάλιστα μερικές μέρες προτού πάει εκεί ο Ουάιλντ. Ούτε ο ΜακΜιλαν ούτε ο Μάχαρι αναφέρον, όπως το δίχως άλλο θα είχαν κάνει αν ήταν αυτοίτες μάρτυρες, αυτή τη διάσωση του πηγμένου θεού. Ο Ρόμπερτ Ρος, στον πρόλογο της γερμανικής έκδοσης των απάντων του Ουάιλντ, αφηγείται μια άλλη παραλλαγή που θα πρέπει ν' άκουσε απ' τον Ουάιλντ, δηλαδή ότι όσο ήταν παρών ανακαλύφθηκε ο Ερμής του Προξέτης, αυτό όμως συνέβη μετά την αναχώρηση του Ουάιλντ. Όπως θα έλεγε ο Ουάιλντ στο «Ο κριτικός ως καλλιτέχνης»: «Το να περιγράψει κανείς με απόλυτη ακρίβεια αυτό που δεν συνέβη ποτέ δεν είναι απλώς η καθαυτή ενασχόληση του ιστορικού, αλλά το να φανταστώ προνόμιο κάθε ανθρώπου των Γραμμάτων και των Τεχνών».

Την επομένη, στις 7 Απριλίου, πήγαν έφιπποι στην Ανδριτσάνη προχωρώντας κάτω από τις ανθημένες ακαδηΐες, κι από εκεί συνέχισαν στο Νότο των Βασιών. Είχαν αρκετά τουριστικά διάβητες ώστε να φωτογραφηθούν με την τοπική ενδυμασία· η εμφάνισή τους ήταν πραγματικά εντυπωσιακή. Δύο περιστατικά έδωσαν ζωντανία στο ταξίδι. Ο οδηγός τους, στον οποίο ανήκαν τα άλογα, είχε αντιρρήσεις για τον γρήγορο ρυθμό τους. Όταν δεν του έδωσαν την παρακριτική σημασία, ο οδηγός ήλπισε ότι αυτό –δεν έχουμε λόγους να υποθέσουμε ότι ήταν ο Ουάιλντ–, αλλά κάποιον από την παρέα θυμούνται ότι είχε μαζί του περιπτόφορο, το οποίο τράβηξε και έστρεψε εναντίον του οδηγού. Ο οδηγός κατάπιε τη γλώσσα του. Το άλλο περιστατικό, καθώς πήγαν προς την Τριπολιτάδα στις 9 Απριλίου, ήταν η εξοφάνση του «Στρατηγού»,

Με ελληνική ενδυμασία.

Οδοιπορικό σε Ολυμπία, Βάσσει, Άργος, Ναύπλιο, Αίγινα, Αθήνα, Μυκίνες.

του καθηγητή Μάχαρι. Υπήρχε φόβος ότι είχε πέσει στα χέρια Λασιών. Οι υπόλοιποι τον έβλεπαν επί ώρες και μετά προσέφυγαν στην αστυνομία. Ο Μάχαρι τελικά βρέθηκε. Εψάχνε το πανοφάρι του, το οποίο είχε πέσει απ' το γυάλιο του καθέως προσπαθώντας να κόψει δρόμο.

Μετά την επισκέψή τους στο Άργος και στο Ναύπλιο, πήγαν το χάραμα για την Αίγινα και την Αθήνα. Το θέαμα της Αθήνας στις 13 Απριλίου τους έκανε μεγάλη εντύπωση και το περιέγραψαν σε κείμενα τόσο ο Ουάιλντ όσο και ο ΜακΜιλαν. Ο Ουάιλντ, αν μπορούσε να εμπιστευτούμε ένα μυθολογία στο οποίο κάνει την εμφάνισή του, είτε ότι ήταν «η αληθινή των πρώτων προανών ωρών – η οποία αναδύεται στο ψυχρό, αχνό, σταθερό φως της αυγής, μια νέα Αφροδίτη που βγαίνει μέσα από τον παφλασμό των κυμάτων». Για εκείνον, ο Παρθενώνας ήταν «ο μόνος από τους ναούς που ήταν τόσο πλάις, τόσο προσωπικός, τόσο σαν άγαλμα». Ο Ουάιλντ, αστόχος, δεν είδε τα ελληνικά μνημεία και μερικά χρόνια αργότερα, σε μια διάλεξη που θα έδινε σε φοιτητές καλον τεκνών, θα αποκαλούσε το λάρδο Ελγιν κλέπτη. Εκτός από την απουσία των μαρμάρων, η Ελλάδα ήταν όλα όσα έλαμπε ότι θα ήταν και η Ρώμη αποδέχθηκε μια απογοητευτική μετάπτωση.

Ο Ουάιλντ έκανε μια τελευταία εκδρομή με τους φίλους του στις Μυκίνες, όπου το όνομα του Μάχαρι τους εξασφαλώνει την πρόσβαση στους πρόσφατα ανακαλυφθέντες θεσούρους του Ξλίαν. Τώρα ήταν 21 Απριλίου και ο Ουάιλντ είχε ήδη καθυστερήσει δεκαεπτά μέρες για τα μαθήματα. Σάλλαρε για τη Νάπολη και στο ταξίδι του αντιμετώπισε μια τρομακτική τρικυμία.